

ORTADOĞU'DA SİYASET VE DİN
Yansımalar ve Temel Tartışmalar

ORTADOĞU'DA SİYASET VE DİN

Yansımalar ve Temel Tartışmalar

Editörler:

Oğuzhan İrgüren- Süleyman Güder

Yayın No: 45

Araştırma Serisi: 21

ISBN: 978-625-7800-27-3

E-ISBN: 978-625-7800-28-0

1. Basım, Ocak 2021

Yayın Yönetmeni: Yusuf Temizcan

Yayına Hazırlık: Mehmet Beydemir

Son Okuma: Muhammed Emin Vatansever

Kapak: Abdullah Fuad Kılınçlı

Kapak Görseli: Pixabay, İran'ın Kum Şehri, Mostafa Meraji

İç Tasarım: Nuhun Gemisi Reklam ve İletişim Hizmetleri

© İLEM Yayınları 2021

Tüm yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Baskı ve Cilt

Hazar Reklam Matbaacılık

Sertifika No.: 26482

İskitler / Ankara

Telefon: +90 312 278 50 77

ilem
YAYINLARI

Aziz Mahmut Hüdayı M. Halk C. Türbe Kapısı S. No:13 Üsküdar - İstanbul

Tel: 0216 310 43 18 Faks: 0216 310 43 18

www.ilemyayinlari.com - info@ilemyayinlari.com

İLEM Yayınları, İLEM (İlmi Etüdler Derneđi) ve Nobel Akademik Yayıncılık ortak markasıdır.

ORTADOĞU'DA SİYASET VE DİN

Yansımalar ve Temel Tartışmalar

Editörler:
Oğuzhan İrgüren - Süleyman Güder

ilem
YAYINLARI

İçindekiler

Önsöz	ix
Teşekkür	xi
Ortadoğu'da Siyaset ve Dini Anlamak: Eleştirel Bir Bakış <i>Süleyman Güder - Oğuzhan İrgüren</i>	1
Ehl-i Sünnet Kimliğinin Sınırları ve Siyasal Eğilimleri <i>Mehmet Evkuran</i>	17
Selefilğin Teo-Politik Temelleri ve Günümüze Yansımaları <i>Ramazan Yıldırım</i>	43
Kuzey Afrika'da Siyasal Sistem, Din-Devlet İlişkisi ve İslami Hareketler <i>M. Tahir Kılavuz</i>	65
Şii Siyaset Düşüncesinin Kökenleri <i>Mehmet Toprak</i>	97
Şii Siyasi Düşüncesinin Günümüz Ortadoğu Siyasetine Yansımaları <i>Hakkı Uygur</i>	111
Uluslararası Sistemde Ruh-Beden İkilemi: İran İslam Cumhuriyeti <i>Oğuzhan İrgüren</i>	145
Ortadoğu'da Siyaset-Din İlişkisine "Alttan" Bakmak <i>Süleyman Güder</i>	189

Kısaltmalar

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Bkz.	: Bakınız
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
CENTO	: (<i>Eng.</i> Central Treaty Organization) - Merkezi Antlaşma Teşkilatı
FIS	: (<i>Fr.</i> Front Islamique du Salut / <i>Ar.</i> Cebhet'ül-İnkaz el-İslami) - İslami Selamet Cephesi
FLN	: (<i>Fr.</i> Front de Libération Nationale / <i>Ar.</i> Cebhet'üt- Tahrir el-Vatani) - Ulusal Kurtuluş Cephesi
HAMAS	: (<i>Ar.</i> <i>Hareket-ül Mukavemet-ul İslamiye</i>)- İslami Direniş Hareketi
Hız.	: Hazreti
İŞİD	: Irak-Şam İslam Devleti
İİT	: İslam İşbirliği Teşkilatı
Nahda	: (<i>Ar.</i> <i>Harakat an-Nahdah</i>) - Yeniden Doğuş Hareketi/Partisi (Tunus)
JDP	: (<i>Eng.</i> Justice and Development Party / <i>Ar.</i> Hizb el-Adale ve't-Tenmiye) - Adalet ve Kalkınma Partisi (Fas)
Vb.	: ve benzeri
Vd.	: ve diğerleri

Önsöz

Siyaset ve din üzerine konuşmak her zaman zor olmuştur fakat bu iki husus üzerine yazmak çok daha zordur. Bu zorluğun ortaya çıkmasında siyaset ve din arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmaların sınırlı sayıda olması durumu kadar siyasi olanla dini olan arasındaki sınırı çizmenin zorluğu da etkili olmaktadır. Siyasi gücü elinde bulunduran, söylem üstünlüğüne sahip olan ve konjonktürün destek verdiği kişi ve kurumların tercih ettiği yaklaşım söz konusu sınırları/alanı belirlemede başat rol oynamaktadır. Gerçeklerinse zamanla anlaşılacak gibi değişmez bir alışkanlığı bulunmaktadır.

Söz konusu coğrafya Ortadoğu olunca birbirini tamamlayan iki anahtar kavram, siyaset ve din hakkında okuyucu olarak ilk etapta devasa bir literatürle karşılaşılacağı beklenmektedir. Sanki literatürde binlerce makale, kitap ve akademik çalışma varmış hissiyatına kapılıyoruz okuyucu olarak. Durum tahmin edildiğinin aksine bir seyir izlemektedir. Ortadoğu'daki siyaset-din ilişkisini ve etkileşimini ele alan çok sınırlı çalışma bulunmaktadır. Bunun en çok da seminer dizisini tertip ederken hissettik, itiraf etmemiz gerekir ki konuşmacıları davette çok fazla seçeneğimiz de yoktu.

Bilhassa 2011 Arap Ayaklanmaları sonrasında Ortadoğu'yu anlamak ve anlamlandırmak için gerekli mihenk taşlarından birinin de bölgedeki siyaset-din ilişkisi olduğu bir kez daha kanıtlamışken konunun önemini günden güne artmaktadır. Biz de Türkiye'den akademisyenler olarak bölgedeki gelişmeleri ve olayların arka planında her daim hissedebileceğiniz siyaset-din ilişkisini anlamaya çalıştık. İLEM İslam Siyaset Düşüncesi Projesi kapsamında Ortadoğu'da siyaset ve din üst başlığı altında bir dizi seminer gerçekleştirdik. Amacımız bölgedeki siyaset-din ilişkisini farklı dini ve siyasi ekoller üzerinden anlamaya çalışmaktı. 2017 yılında bölgede etkin iki ana akım olan Şii ve Sünni siyaset düşüncelerinin kökenlerinden günümüz siyasi yansımalarına kadar farklı yelpazede meseleyi ele almaya çalıştık. Elbette konular ne seminerlerde ele aldıklarımızla ne de kitapta yer aldığı şekliyle sınırlı değildir, çok daha kapsamlı uzanımlara sahiptir. Yine de olabildiğince kapsamlı ve temsil gücü yüksek bir eser ortaya koymaya çalıştık.

Hem seminerlerin yoğun bir ilgiyle takip edilmesi hem de alandaki boşluk bu çalışmanın kitaplaşması yolunda bizi teşvik etti. Dizi seminerleri kapsamında konuşma yapan hocalarımız ellerindeki metinleri gözden geçirip akademik bir metin haline getirdiler. Burada yer alan yazılar gözden geçirilmiş ve ilk defa burada yayınlamış makalelerdir. Kapsayıcılığı sağlamak ve tamamlayıcı olması adına konuşmalarda yer almamasına rağmen M. Tahir Kılavuz ve kitabın editörleri tarafından ayrı ayrı birer yazı kaleme alındı. Gelinek nokta itibarıyla, Ortadoğu'daki siyaset-din ilişkisi hakkında kapsayıcı doyurucu ve meselelere dair genel bir bakış sunan bir eser ortaya konmaya çalışıldı. Kolektif bir bakışın, katkının ürünü olan bu eserin alandaki çalışmalara mütevazı bir katkı sağlaması ve öncü bir çalışma olması temennisiyle iyi okumalar dileriz.

Oğuzhan İrgüren - Süleyman Güder

Ocak 2021 / Üsküdar

Teşekkür

Elinizdeki kitabın ortaya çıkmasında birçok kişinin ve kurumun emeği geçmiştir. Öncelikle çalışmanın ortaya çıkması için ortaya koydukları çaba için kitabın yazarlarına çok teşekkür ederiz. Çok fazla ele alınmayan zor bir konu hakkında emek sarf edip önce konuşma hazırladılar sonra yazı kaleme aldılar. Onların eşsiz çabaları olmasaydı bu eser ortaya çıkmazdı.

Dizi seminerlerin planlanmasından programın icra edilmesi ve sonrasında yayıma hazırlanması aşamasındaki gayretleri için aynı zamanda kitabın editörlerinden Oğuzhan İrgüren'e minnettarız. Kitabın yayına hazırlanmasındaki katkıları için İbrahim Halil Üçer, Mehmet Beydemir, Yusuf Temizcan ve Abdullah Fuad Kılınçlı'ya müteşekkirimiz. Onların tecrübeli dokunuşları olmasaydı kitabın okuyucuyla buluşmasında birçok eksiklik olurdu. Yine her türlü eksiklik biz editörlere aittir. Son olarak dizi seminerlerinin gerçekleşmesinde ev sahipliği yapan ve çalışmanın yayınlanmasındaki çaba ve teşvikleri için İlmi Etüdler Derneđi'nin kıymetli yöneticilerine ne kadar teşekkür etsek azdır.